

Institutionen för ekonomi
HT 2004

Kandidatuppsats

Utveckling av miljöredovisning

- varför ökar en del i vikt men inte andra?

Handledare:
Ek.Lic. Christer Nilsson

Författare:
Ann-Kristin Block
Jessica Persson

Förord

Med några avslutande rader skulle vi vilja tacka alla som på ett eller annat sätt kommenterat, uppmuntrat och stöttat oss under arbetets gång med vår kandidatuppsats.

Ett särskilt tack riktas till vår handledare Christer Nilsson som gav synpunkter och förslag till förbättringar. Vi vill särskilt framföra ett stort tack till Pierre Carbonnier för sitt engagemang och sin hjälpsamhet vid frågor gällande den statistiska analysen. Vi tackar särskilt också Torbjörn Tagesson som alltid tar sig tid att lyssna och hjälpa.

Kristianstad den 11 januari 2005

Ann-Kristin Block
Jessica Persson

Abstract

Today's interest in environmental questions has led to an increasing pressure on companies to report on its environmental effects. The purpose of our essay was to evaluate extent, contents and development of environmental reporting. The evaluation included Swedish listed companies. To explain the existence of environmental reporting we used the agency theory, Positive Accounting Theory, interest- and legitimacy theory. We made a survey by studying the annual- and environmental reports of the companies. When data were analysed and tested we used T-test, linear regression analysis and Mann-Whitney Test. Our result indicated that the number of environmental reporting companies had increased and the extent of the environmental reporting in number of pages had reduced while the number of information categories had increased compared with the results from 1996 (Ljungdahl, 1999). The variables which affected the extent of the environmental reporting were size and line of business.

Sammanfattning

Ett ökat miljömedvetande från samhället har gjort att förutsättningarna för näringslivet har förändrats och miljöfrågorna har blivit allt viktigare. Vid bedömning av företagen väger intressenterna alltmer in informationen som ges om miljön. Intresset för miljöfrågor har bidragit till att företagens redovisning av miljöinformation blivit betydelsefull. Omfattningen av en miljöredovisning varierar och med anledning av denna variation var syftet med vår undersökning att utvärdera omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning. Denna utvärdering omfattar svenska börsbolag noterade på A-listan 2004-11-18 och har sin utgångspunkt i Fredrik Ljungdahls doktorsavhandling (1999).

De teorier vi använde var agentteorin, Positive Accounting Theory, intressent- och legitimitetsteorin. Valet av teorier berodde i första hand på att de kunde ge viss förklaring till miljöredovisningens förekomst.

För att uppnå vårt syfte fann vi att survey var den bästa metoden för vår undersökning. Den utfördes genom en dokumentstudie där företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar granskades. Granskningen gjordes utifrån ett formulär indelat efter företagsnamn, miljöredovisningssätt, omfattning i antal sidor, företagsspecifika variabler och redovisade miljöinformationskategorier.

För att kunna ta ställning till våra hypoteser använde vi T-test, linjär regressionsanalys och Mann-Whitney test. Undersökningens resultat visade att det skett en ökning av andelen redovisande företag från år 1996 till år 2003. Företagens omfattning av miljöredovisning i antal sidor hade minskat men antal informationskategorier ökat. Miljömyndigheter var den informationskategori som hade ökat allra mest. Storlek och bransch var de företagsspecifika variabler som påverkade miljöredovisningens omfattning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering	8
1.3 Syfte	8
1.4 Uppsatsens disposition	9
2. Metod.....	10
2.1 Vetenskaplig utgångspunkt	10
2.2 Kapitelsammanfattning	12
3. Teori.....	13
3.1 Lagstiftning	13
3.2 Agentteori och Positive Accounting Theory	14
3.3 Intressentteori	16
3.4 Legitimitetsteori	18
3.5 Hypotessammanställning	19
3.6 Kapitelsammanfattning	20
4. Empirisk metod och resultat	21
4.1 Undersökningens metod	21
4.2 Urval.....	23
4.3 Bortfall	23
4.4 Operationalisering	24
4.4.1 Företagsnamn med miljöredovisningssätt.....	24
4.4.2 Företagsspecifika variabler	24
4.4.3 Undersökningsmodell.....	25
4.5 Validitet och reliabilitet.....	27
4.6 Resultat.....	28
4.6.1 Hypotesprövning	31
4.6.2 Summering av hypotesernas utfall	34
4.7 Kapitelsammanfattning	35
5. Analys	36
5.1 Analys.....	36
6. Slutsats.....	40
6.1 Slutsats	40
6.2 Förslag till fortsatt forskning.....	40
Referenslista.....	42

Bilagor

1. Inledning

Kapitlet inleds med en presentation av varför och hur miljöredovisning har växt fram. Presentationen ligger till grund för problemformulering och syfte med uppsatsen. Kapitlet avslutas med en disposition.

1.1 Bakgrund

"Tusentals ton olja läcker ur haverist utanför Spanien"
(Dagens Nyheter, 2002)

Media informerar dagligen om vår hotade miljö. Ibland är det lätt att blunda för verkligheten, men ny teknik i ett modernt samhälle skapar ibland problem för miljön. (Nytt från Revisorn, 2000) Krav från samhället och hushållens miljömedvetande har gjort att näringslivets förutsättningar har förändrats och miljöfrågor har blivit allt viktigare. Miljöanpassade produktionsmetoder, varor och tjänster expanderar vilket innebär att miljöanpassning kan öka tillväxten. Det växande intresset för miljöfrågor har bidragit till att fler företag frivilligt lämnar ut information till allmänheten om verksamhetens påverkan på miljön och om de åtgärder som vidtas. (Regeringens prop. 1996/97:167)

Genombrottet för redovisning av miljön kom år 1987 genom Brundtlandrapporten i vilken det konstaterades att:

"Varaktigt hållbar utveckling innebär att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers förmåga att klara sina behov."
(Bergström, Catasús & Ljungdahl, 2002, s.12)

Även Agenda 21 - handlingsprogram för miljöarbete på alla nivåer; nationellt, regionalt och lokalt - från Rio-konferensen år 1992 har bidragit till ett internationellt miljöarbete. (Larsson, 1997b)

I Sverige följer både företag, organisationer och enskilda hushåll den s.k. kretsloppsprincipen, som innebär att "vad som utvinns ur naturen skall på ett uthålligt sätt kunna användas,

återanvändas, återvinnas eller slutligt omhändertags med minsta möjliga resursförbrukning och utan att naturen skadas”. (Larsson, 1997a, s. 15)

Miljöredovisning är en beskrivning av företagets miljöarbete. Den redovisar miljöarbetets olika delar antingen i siffror eller bara i ord. Redovisningen kan innehålla redogörelse för miljöpolicy och andra riktlinjer som företaget har för sitt miljöarbete. Den kan omfatta planerade aktiviteter, kort- och långsiktiga målsättningar för företagets framtida miljöarbete. (Larsson, 1997a) Företagen redovisar miljöinformation i årsredovisningen eller i separata miljöredovisningar. Det är också vanligt att företagen via Internet upplyser om miljörelaterad information för att nå ut till en större allmänhet. (Bergström et al., 2002) För att få ökad trovärdighet anlitar dessutom många företag en oberoende miljörevisor som granskar deras miljöredovisning. (Larsson, 1997b)

Miljöredovisningens syfte kan förklaras med orden ansvar, resultat och styrning. Ansvarssyftet är relaterat till om företaget sköter sina åtaganden för miljön på ett korrekt sätt. Informationen i redovisningen är ett resultat av verksamhetens åtgärder och kan bidra till förbättrad intern styrning för företaget. (Bergström et al., 2002)

Normgivare, branschorganisationer och lagstiftare har gett ut en mängd olika riktlinjer, rekommendationer och checklistor för företagens miljöredovisning. Inom olika organ pågår också ett arbete med försök till att standardisera riktlinjer för miljöredovisningen, d.v.s. ett försök till harmonisering. (Larsson & Ljungdahl, 1999)

EU-kommissionen (2001) har gett ut en rekommendation ”om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser”. I rekommendationen anges bl.a. definitioner av begrepp, bestämmelser om hur olika redovisningsposter bör värderas och vilken miljöinformation som anses vara lämplig att redovisa i förvaltningsberättelsen.

Naturvårdsverkets rapport (2002) visar att mängden tillgänglig miljöinformation om olika verksamheter mångdubblades under 1990-talet. I rapporten förs genomgående kritik mot den bristfälliga kvaliteten som miljöredovisningarna har. Ett sätt att försöka höja redovisningarnas kvalitet och dess jämförbarhet har gjorts genom att Företagsekonomiska Institutet tillsammans med Affärsvärlden år 1995 instiftade ett pris för Årets Miljöredovisning (Linghede, 1996).

I Sverige finns sedan tidigare lagkrav på miljörapport för de företag som är tillståndspliktiga enligt Miljöbalken (1998:808). Rapporten är offentlig och lämnas till en tillsynsmyndighet. Utöver lagstadgad miljörapport ska de tillstånds- eller anmälningspliktiga verksamheterna redovisa miljöinformation i årsredovisningens förvaltningsberättelse enligt Årsredovisningslagen (1995:1554) 6 kap 1 §. (Naturvårdsverket, 2002)

Många stora svenska företag rapporterar miljöinformation i separata miljöredovisningar. Efter införandet av EU:s miljörevisionsförordning EMAS - Eco Management and Audit Scheme - i Sverige, har många därtill börjat publicera miljöredovisningar, som baseras på EMAS. (Naturvårdsverket, 2000)

Miljöredovisning är en extern och intern angelägenhet, där företagen själva bestämmer innehållet i redovisningen. Företagens intresser väger alltmer in informationen som ges om miljön vid sin bedömning av företaget. Omfattningen av en miljöredovisning varierar och orsaker till denna variation finner vi intressant att undersöka. (Bergström et al., 2002)

Fredrik Ljungdahls doktorsavhandling (1999), ”Utveckling av miljöredovisning i svenska börsbolag – praxis, begrepp, orsaker”, visar utvecklingen av miljöredovisningen i svenska börsbolag mellan åren 1990-1996. Vår studie har sin utgångspunkt i denna avhandling.

1.2 Problemformulering

- Vad är det som påverkar företagets omfattning på miljöredovisningen?
- Vilken typ av miljöinformation redovisas?
- Hur ser utvecklingen ut i förhållande till tidigare studie?

1.3 Syfte

Undersökningens syfte är att utvärdera svenska börsbolags omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning.

1.4 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleddes med en presentation av varför och hur redovisning av miljörelaterad information har växt fram. Presentationen ligger till grund för problemformulering och syfte.

I kapitel två redogörs och diskuteras det för val av positivistisk vetenskaplig metod och deduktiv ansats. Vi presenterar betydelsefulla teorier som kan ge viss förklaring till förekomsten av miljöredovisning.

Inledningen i kapitel tre beskriver vilken lagstiftning som påverkar företagens miljöredovisning. I kapitlet redogörs det också för våra teoretiska utgångspunkter och tidigare empiriska studier, vilket leder till grundläggande hypoteser för vår undersökning.

I empirisk metod och resultat, kapitel fyra, diskuterar vi valet av survey och dokumentstudie. Därefter redogörs det för urval, bortfall och operationalisering. Vi presenterar valda företagsspecifika variabler, en undersökningsmodell och vårt empiriska resultat med hypotesprövningar. T-test, linjär regressionsanalys och Mann-Whitney test är de tester som har använts för att ta ställning till våra hypoteser. Dessutom förs en diskussion om undersökningens validitet och reliabilitet.

I kapitel fem återknyter vi våra empiriska resultat om miljöredovisningens omfattning, innehåll och utveckling till tidigare studier och teorier.

Uppsatsen avslutas med en slutsats i kapitel sex, där vi redogör för vår utvärdering av miljöredovisningens omfattning, innehåll och utveckling. Vi ger också förslag till fortsatt forskning.

2. Metod

I kapitlet redogörs och diskuteras val av positivistisk inriktning och deduktiv ansats. Kort presenteras teorier som kan vara av betydelse för miljöredovisningen. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

2.1 Vetenskaplig utgångspunkt

Målet med vår uppsats är att genom en dokumentstudie se hur omfattning och innehåll av miljöredovisning har utvecklats sedan år 1996, då Ljungdahl (1999) gjorde sin undersökning. Vår studie omfattar företagen som var börsnoterade på Stockholmsbörsens A-lista år 1997, d.v.s. företagen som Ljungdahls undersökning omfattar, och som ännu idag 2004 finns noterade på denna. Dokumentstudien innebär att redovisningsdokument studeras och förekommande miljöinformation identifieras och klassificeras med hjälp av en undersökningsmodell konstruerad av Ljungdahl (1999). Företagsspecifika egenskaper används med hjälp av regressionsanalys för att utvärdera skillnader i miljöredovisningens omfattning.

Utan några egna värderingar kommer vi i vår empiriska undersökning att utgå från den information som företagen visar i sina årsredovisningar och separata handlingar d.v.s. en form av innehållsanalys. I ett försök till generalisering av det vi kommer fram till, utgår vi från våra hypoteser för att se om dessa stämmer överens med befintlig teori. (Saunders, 2003) Vi har härmed en positivistisk inriktning, där de två centrala antagandena är ”att kunskap om faktiska förhållanden vilar på sinneserfarenhet och att kunskap som inte rör det faktiska rör förhållandet mellan idéer” (Nationalencyklopedin, 1994, s. 236), d.v.s. positivismen bygger på en absolut kunskap som ideal. Enligt positivismen når vi kunskap endast genom vad våra sinnen kan registrera och vad vi kan diskutera oss fram till med hjälp av vårt förnuft och mänsklig logik. Vårt mål är inte att tolka eller förstå utan snarare att utvärdera orsak-verkan samband i företagens omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning, vilket därmed leder till att vi bortser från den hermeneutiska inriktningen och även från den kritiska. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997) För hermeneutiken är kausalitetstänkandet främmande. Den arbetar med förståelse och inte med förklaringar. Forskningsprocessen blir subjektiv

genom att forskaren tar med sig sin bakgrund och sin personlighet i tolkningen. (Andersson, 1979) Den kritiska studien liknar den hermeneutiska där man söker en helhetsförståelse men den försöker utveckla ett synsätt som kan förena subjektiva och objektiva förklaringar. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997)

I positivistisk tradition finns det olika sätt att dra slutsatser, nämligen genom deduktion, induktion eller genom en kombination - hypotetisk-deduktiv metod. Utifrån deduktiv ansats söker vi kausala samband från befintlig teori i överensstämmelse med verkligheten. Vi bygger hypoteser om verkligheten som prövas i vår analys och genom logisk slutledning kommer vi fram till våra resultat. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997) Enligt Saunders (2003) är denna ansats mer lämplig när intresse finns för att beskriva vad som sker istället för den motsatta, induktiv ansats, som innebär att förstå vad som händer. Induktiv ansats är inte väggled av teorier utan utgår från insamlad data och skapar teorier efter gjord dataanalys.

Tidigare forskning har använt ett urval av teorier för att förklara förekomsten av miljöredovisning. Dessa teorier är inte primärt teoribildningar om miljöredovisningen men de ger var och en för sig en viss inblick i orsakerna till miljöredovisningens utveckling. Detta medför att en enskild teori inte kan ge en fullständig förklaring. (Ljungdahl, 1999) Befintliga teorier vi utgår från är agentteorin och Positive Accounting Theory (PAT), intressent- och legitimitetsteorin. Vi presenterar även beslutsanvändbarhetssynsättet och signalteorin. Teorierna inriktar sig på olika kontrakt och relationer mellan företagsledningen och ägarna respektive övriga intressenter (användarna). De utgår från olika perspektiv och framhåller olika parter i kontrakten. (Ljungdahl, 1999)

Beslutsanvändbarhetssynsättet utgår från användarnas perspektiv och deras behov av relevant redovisningsinformation. Många verksamheter påverkas direkt av myndigheters uttalade miljökrav och därmed kan även deras resultat- och balansräkning påverkas. Information om hur företagen hanterar miljöfrågor och vilka miljökrav de lyder under kan vara av intresse för aktieägarna i deras bedömning av företagens framtidsutsikter och därmed påverka beslut om att sälja, köpa eller behålla aktierna. Även om denna information inte alltid är möjlig att uttrycka i monetära termer kan aktieägarna få en bild av vilka risker och möjligheter som företagets miljöpåverkan kan medföra. Samhälls- och miljörelaterade aspekter beaktas därför i ett beslutsanvändbarhetssynsätt perspektiv i redovisningen i den mån som de får effekter för företagets ekonomiska ställning och resultat. (Ljungdahl, 1999)

I ett agentteoretiskt perspektiv på redovisning är det företagsledningen som är i fokus till skillnad från beslutsanvändbarhetssynsättet. (Ljungdahl, 1999) Agentteorin fokuserar på kontrollproblematiken mellan företagets ägare och företagsledningen (Jensen & Meckling, (1976) citerade i Watts & Zimmerman, (1986)).

I en användning av intressent- och legitimitetsteorin är det också framförallt perspektivet utifrån företagsledningen som beaktas. Intressentteorin beskriver företagets förhållande till sina intressenter och legitimitetsteorin förklarar hur företaget väljer olika strategier gentemot sina intressenter för att legitimera företagets verksamhet. (Ljungdahl, 1999)

Enligt Laudon och Person (2004) kan signalteorin användas för att förstå hur företag kan minska informationsgapet som finns mellan företagsledning och intressenter genom att ge ut signaler om företagets verksamhet. Fler och fler intressenter väger in miljöinformation vid sin bedömning av företaget d.v.s. miljöredovisning efterfrågas. Företagen kan använda sin miljöredovisning som ett signalverktyg ut till sina intressenter eftersom ”miljöredovisningen kan leda till bättre affärsmöjligheter och konkurrensfördelar” (Ljungdahl, 1999, s. 180).

I vår undersökning kommer vi att titta på utveckling, innehåll och omfattning i företagets redovisning av miljörelaterad information. Vi ska inte undersöka vilken syn användarna har på miljöredovisningen och avgränsar oss därför från beslutsanvändbarhetssynsättet. Detta leder till att vi kommer att skapa hypoteser utifrån teorier som beaktar företagsledningens perspektiv - agentteorin och PAT, intressent- och legitimitetsteorin. Signalteorin avgränsar vi oss från eftersom den ses som ett komplement till intressent- och legitimitetsteorin.

2.2 Kapitelsammanfattning

Uppsatsens mål är att finna orsak-verkansamband i variationen av företagets omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning. I enlighet med positivismens riktning kommer vi på ett objektivt tillvägagångssätt sträva efter ny kunskap. Utifrån teoretisk förankring d.v.s. deduktiv ansats, tar vi oss an vårt problem. Genom att utforma hypoteser om verkligheten som testas kommer vi genom logiskt tänkande fram till resultat. Teorier vi valt att fokusera på utgår från företagsledningens perspektiv eftersom vi kommer att titta på omfattning, innehåll och utveckling av företagets miljöredovisning.

3. Teori

Kapitlet inleds med en beskrivning av vilken lagstiftning som miljöredovisningen påverkas av. Vi redogör för applicerbara teorier på miljöredovisning och för tidigare empiriska studier. Detta leder till hypoteser, som utgör grunden till vår empiriska undersökning som ska ge svar på uppsatsens problemformulering och syftet uppnås. Kapitlet avslutas med en kapitelsammanfattning.

3.1 Lagstiftning

Svenska företag med tillstånds- och anmälningsskyldig verksamhet ska enligt kap. 26:20 § MB (bilaga 1) varje år lämna en miljörapport till tillsynsmyndigheten, oftast länsstyrelsen eller den kommunala miljö- och hälsoskyddsmyndigheten. Miljörapporterna ska finnas tillgängliga för allmänheten hos den tillsynsmyndighet där de arkiveras. Rapporterna är tekniskt komplicerade och svårlästa vilket kanske innebär att de sällan läses av någon annan än just tillsynsmyndigheten. (Bergström et al., 2002)

Företag som bedriver tillstånds- eller anmälningsskyldig verksamhet är sedan 1999 skyldiga att lämna viss miljöinformation i årsredovisningens förvaltningsberättelse. Regeringen ville genom ett tillägg (st. 3) i kap. 6:1 § ÅRL (bilaga 2) om förvaltningsberättelsens innehåll främja fortsatt utveckling av miljöredovisningens område och göra miljöinformationen tillgänglig för en bredare krets av intressenter. (Bergström et al., 2002)

”Utöver sådan information om verksamhetens miljöpåverkan som skall lämnas enligt första och andra styckena skall företag som bedriver verksamhet som är tillstånds- eller anmälningsskyldig enligt miljöbalken (1998:808) lämna upplysningar i övrigt om verksamhetens påverkan på den yttre miljön.”

(Årsredovisningslagen, 1995:1554)

Även om lagstiftningen inte är en teori förklarar den delar av miljöredovisningens utveckling. Lagstiftningen utvecklas och förändras i takt med att samhället förändras. Tillägget i kap. 6:1 § ÅRL har tillkommit efter Ljungdahls (1999) undersökning och detta kan antas påverka omfattningen av företagets miljöredovisning.

Hypotes 1: Miljöredovisningens omfattning i antal sidor har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

Hypotes 2: Miljöredovisningens omfattning i antal kategorier har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

3.2 Agentteori och Positive Accounting Theory

Enligt Jensen och Meckling (1976, citerade i Watts & Zimmerman, (1986)) fokuserar agentteorin bl.a. på kontrollproblematiken som uppstår mellan företagets ägare "principal" och företagsledningen "agent". Denna teori bygger på antaganden om bl.a. opportunistiskt beteende, effektiva kapitalmarknader och rationella ekonomiska aktörer. För att förhindra ett opportunistiskt beteende upprättas kontrakt för att begränsa agentens olika handlingar. Kostnader som uppstår p.g.a. kontrakten kallas agentkostnader. I kontrakten inkluderas t.ex. deläggande i företaget och resultatbonus, detta för att få agenten att agera i principalens intresse. Val av redovisningsmetod blir därför betydelsefullt eftersom agentens ersättning är beroende av redovisat resultat. (Watts & Zimmerman, 1986)

Enligt Watts och Zimmerman (1979) är den enda redovisningsteorin som kan tillföra ett antal förutsägelser som är hållbara med observerade fenomen, en som utgår från egenintresse s.k. välfärdsmaximering. Denna teori har etablerats som Positive Accounting Theory (PAT) och har utvecklats från den ekonomiska agentteorin genom Rochesterskolans redovisningsforskning. (Watts & Zimmerman, 1986) På grund av antagandet om egenintressets roll uppstår intressekonflikter mellan företagsledning och ägare som medför att teorin poängterar kontraktskostnadernas (agentkostnadernas) betydelse för val av redovisningsmetod. Redovisning hade inte existerat om det inte varit för dessa kontraktskostnader och därför är det svårt att skapa en teori som förutsäger och förklarar redovisning utan att göra antaganden om dessa kostnaders relativa betydelse. (Watts & Zimmerman, 1990) Enligt "positive accounting" forskarna finns det incitament för företagsledningen att välja redovisningsmetod som förbättrar resultatet och därmed ger mest fördelaktig bonus. (Watts & Zimmerman, 1986)

På jämförande sätt spelar redovisningen också en politisk viktig roll. Detta antagande baseras på att stora och lönsamma företag lätt kan drabbas av ökad beskattning eller nya regleringar,

eftersom de har en uppmärksam roll i den politiska debatten. För att undvika denna oönskade uppmärksamhet från politiker antas företagsledare i stora företag välja redovisningsmetoder som minskar redovisat resultat. Den samhällsrelaterade informationen, vilken inkluderar miljöinformation, har stor betydelse här genom att den bl.a. kan leda till minskad uppmärksamhet om den redovisas i större omfattning. Uttömmande redovisning kan avhålla politikerna från att ingripa i verksamheten. (Ljungdahl, 1999)

Hypotes 3: Omfattningen av ett företags miljöredovisning är relaterad till företagets storlek.

I en studie av Belkaoui och Karpik (1989) används positive accounting och agentteorins begreppsapparat på samhällsrelaterad redovisning. De gör antagandet att större företag löper en risk för politiska ingrepp och redovisar därför samhällsrelaterad information. Belkaoui och Karpik antar även att företag med låg skuldsättningsgrad redovisar samhällsinformation p.g.a. att de får större handlingsutrymme gentemot kreditgivare. Studien visar att stora företag med en stark finansiell ställning är de som redovisar samhällsrelaterad information.

Hypotes 4: Företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattande miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad.

Hypotes 5: Lönsamma företag har en mer omfattande miljöredovisning än företag med mindre lönsamhet.

Vid studier av redovisningsinformation, som lämnas till aktiemarknaden, är forskarna inspirerade av agentteorins antagande om opportunistiskt beteende och den asymmetriska information mellan agenten och principalen (Ljungdahl, 1999). Enligt Hendriksen och van Breda (1992) leder agentens utnyttjande av sitt informationsövertag över principalen till två typer av problem, adverse selection och moral hazard. Sett ur ett aktiemarknadsperspektiv, används agentproblemen för att förklara hur företagsledningarna redovisar information till aktiemarknaden och vad som styr deras val för redovisning av information (Ljungdahl, 1999). Stora börsnoterade företag har flera olika intressentgrupper att ta hänsyn till och även flera olika intressenter inom varje grupp. Bland dessa finns flera små aktieägare som ofta har mindre insyn i företagets verksamhet och använder årsredovisningarna som enda källa för information. De mindre aktieägarna ställer troligtvis större krav på att företag agerar mer samhällsriktigt än vad de större placeringsinstituterna gör eftersom deras främsta uppgift är att

förvalta andras pengar. Enligt Ljungdahl kan detta leda till att företag med svaga aktieägare och stor ägarspridning miljöredovisar i större utsträckning än vad ägarkoncentrerade företag gör. Graves och Waddock (1994) menar att förhållandet kan förklaras utifrån det agentteoretiska perspektivet genom att företagsledningen villigt använder ägarnas pengar på t.ex. miljöredovisning och miljöarbete för att på så sätt få ökat förtroende från allmänheten.

Hypotes 6: Företag med låg ägarkoncentration redovisar mer miljörelaterad information än vad företag med hög ägarkoncentration gör.

Agentteorin och PAT kan sammanfattningsvis hjälpa till att förklara företagens miljö- och samhällsrelaterade redovisning genom att anvisa till redovisningens funktion, dels som medel för att undvika uppmärksamhet i politisk debatt och dels som hjälpmedel på aktiemarknaden. (Ljungdahl, 1999)

3.3 Intressentteori

Intressentteorin beskriver företagets förhållande till sina intressenter. En bred tolkning av ordet intressent säger att det handlar om grupper eller aktörer som har någon form av intresse i ett företags verksamhet. Man kan däriifrån skilja på intressenterna som har investerat i företaget i någon form t.ex. aktieägare eller kreditgivare och de som endast är intresserade av företaget och kan agera som påverkare, t.ex. opinionsbildare, intresseorganisationer. En liknande indelning är i primära och sekundära intressenter som indikerar hur företaget bedömer gruppens betydelse för företaget och företagsledningen. Denna indelning är typisk för en ”instrumentell” syn på företagets intressenter, vilket innebär att de primära intressenternas krav prioriteras av företagsledningen eftersom dessa anses som viktigast för företagets framtida verksamhet. (Ljungdahl, 1999) De olika intressenterna kan åskådliggöras i en intressentmodell (Bild 1) med företaget och dess ledning i centrum:

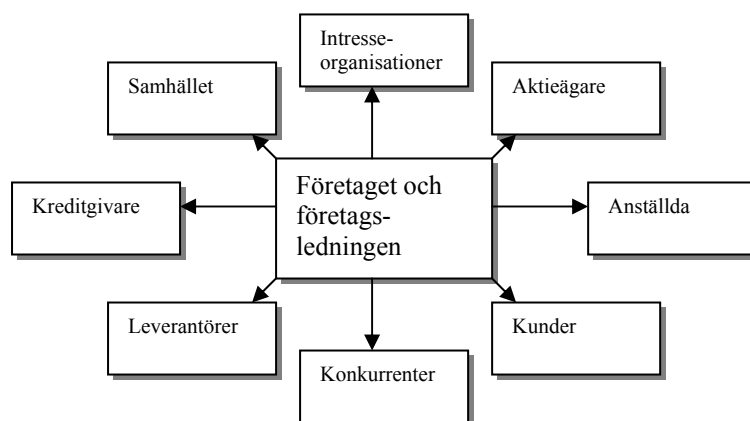

Bild 1. Intressentmodell, delvis baserad på Bruzelius och Skärvads (2004) modell s. 83.

Redovisning av miljöinformation kan fungera som en övergripande strategi för att hantera relationer med betydelsefulla intressenter. Beroende på företagsledningens uppfattning om de olika intressenternas intresse och maktposition väljer företaget att redovisa utvald information på visst sätt och vid viss tidpunkt. (Ljungdahl, 1999)

Enligt Ljungdahl finns det ett antal studier som utgår från den instrumentella synen för att förklara varför företag redovisar miljö- och samhällsrelaterad information. Ljungdahl menar vidare att det i flera studier ofta förekommer en hypotes om att företag borde redovisa miljö- och samhällsrelaterad information till intressenterna eftersom det gagnar företaget d.v.s. informationen kan bidra till företagets ekonomiska utveckling. I andra studier har det visat sig att företagsledarens inställning påverkar och att då endast miljöinformation som de tror är till fördel för företaget redovisas. I andra fall framhålls det att företaget har ett moraliskt ansvar att redovisa.

FN-organet, United Nations Environment Programme (UNEP), bedriver tillsammans med konsultfirman SustainAbility ett miljöredovisningsprojekt, Engaging Stakeholders. I den miljöredovisningsmodell som används undersöks multinationella företags miljöredovisningspraxis och bekräftar klart intressenternas betydelse i UNEP: s syn på miljöredovisning. Fallstudier av intressentgruppers användning av aktuell miljöredovisning presenteras för att signalera till företagen att miljöredovisning efterfrågas; att det är något som ett antal olika intressenter kräver och att företagen borde vara lyhörda för dessa krav (UNEP, (1996a); UNEP, (1996b) citerade i Ljungdahl, (1999))

Line, Hawley och Kant (2002) redogör i en artikel för en undersökning om utvecklingen av miljö- och samhällsrelaterad redovisning inom industrisektorn genomförd av csr network Ltd.¹ Undersökningen visade att antalet företag som miljö- och samhällsredovisar hade ökat från 44 % år 1999 till 50 % år 2000 och en trend från miljöredovisning mot ”sustainability” eller ”triple bottom line” redovisning kan utläsas. Redovisningarnas innehåll varierade beroende på bransch, geografiskt läge och företagens prioriteringar. Företagen hade också olika målsättningar med sina redovisningar. Några företag använde rapporten för att uppmärksamma specifika aspekter av deras program om socialt ansvar, andra för att redogöra för sina miljöcertifieringar (t.ex. ISO 14001), miljö- och samhällspolicys och sponsringsprogram.

3.4 Legitimitetsteori

Företagets eller företagsledningens perspektiv på legitimitet har nära koppling till intressentteorin där redovisningen fungerar som ett verktyg för att hantera och uppfylla intressenternas krav och därigenom legitimera företagets verksamhet. Ur ett sådant perspektiv är det viktigt att värdera varje grupps krav och möjliga reaktioner på företagets agerande för att företaget skall kunna hantera dessa på lämpligaste sätt. Det viktigaste är att garantera sig om fortsatta resursbidrag från betydelsefulla intressenter i syfte att kunna uppnå samhällelig legitimitet. För att behålla legitimiteten måste vissa företag kontinuerligt bearbeta de sekundära intressenterna eftersom deras reaktioner kan påverka de primära intressenternas vilja att tillföra resurser till företaget. (Ljungdahl, 1999)

Legitimitet har ett nära samband med normer och värderingar för vad som är rätt och riktigt i vår omgivning. Företaget uppnår legitimitet när dess värderingar stämmer överens med det omgivande samhället eller i en snävare betydelse, stämmer överens med företagets viktigaste intressenter. Intressenter gör olika bedömningar av företagets legitimitet p.g.a. att de har olika intressen i företaget. Företagen genomför legitimerande aktiviteter i ett försök till att förklara, rationalisera eller rättfärdiga ett visst agerande som kan ha skadat legitimiteten. Företagen väljer olika legitimeringsstrategier för att kunna övertala eller upplysa berörda intressenter. Företagsledningen ses som handlingskraftig och manipulativ i sitt försök att legitimera

---

¹ csr network (www.csrnetwork.com) grundades 1999 p.g.a. ökat intresse för samhällsansvar. De erbjuder vägledning till företag genom projektteam som konstrueras för att hjälpa företag med att uppfylla sitt ansvar mot miljön och samhället.

företagets agerande utan att göra några förändringar. Följden är att företagen redovisar miljö- och samhällsrelaterad information i förebyggande syfte för de eventuella legitimitetshoten. (Karlsson, (1991); Suchman, (1995); citerade i Ljungdahl, (1999))

Enligt Ljungdahl använder Patten (1991) legitimitetsteorin som referensram i sin empiriska studie av associationer mellan amerikanska storföretags samhällsrelaterade redovisning. Patten visar samband mellan storlek respektive typ av bransch och omfattningen av den samhällsrelaterade redovisningen. Han tolkar detta som stöd för antagandet att denna redovisning primärt syftar till att öka legitimiteten hos företagen.

Adams, Hill och Roberts (1998) använder också legitimitetsteorin för att förklara förekomsten av samhällsrelaterad redovisning i sex europeiska länder. Studien var en innehållsanalys och visade att företagets storlek och bransch påverkade redovisningens innehåll och omfattning. Företag som var verksamma i miljöpåverkande branscher redovisade mer miljöinformation än andra. Redovisningens innehåll och omfattning var också olika för de olika länderna, där Tyskland redovisade mest följt av Sverige.

Hypotes 7: Företag verksamma i miljöpåverkande branscher miljöredovisar i större omfattning än företag i icke-miljöpåverkande.

3.5 Hypotessammanställning

Hypotes 1: Miljöredovisningens omfattning i antal sidor har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

Hypotes 2: Miljöredovisningens omfattning i antal kategorier har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

Hypotes 3: Omfattningen av ett företags miljöredovisning är relaterad till företagets storlek.

Hypotes 4: Företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattande miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad.

Hypotes 5: Lönsamma företag har en mer omfattande miljöredovisning än företag med mindre lönsamhet.

Hypotes 6: Företag med låg ägarkoncentration redovisar mer miljörelaterad information än vad företag med hög ägarkoncentration gör.

Hypotes 7: Företag verksamma i miljöpåverkande branscher miljöredovisar i större omfattning än företag i icke-miljöpåverkande.

3.6 Kapitelsammanfattning

Olika teorier och lagstiftning har använts för att förklara förekomsten av miljöredovisning. Lagstiftningen utvecklas i takt med att samhället förändras och påverkar företagets miljöredovisning. År 1999 infördes ett tillägg (3st.) i kap 6:1 § ÅRL, som uttalar att företag som är tillstånds- eller anmälningspliktiga enligt MB ska utöver information som lämnas i förvaltningsberättelsen enligt första och andra stycket samma paragraf även lämna upplysningar i övrigt om verksamhetens påverkan på den yttre miljön. Denna lagförändring anser vi har påverkat miljöredovisningens omfattning. Agentteorin och PAT används för att förklara miljöredovisning som ett medel för att undvika politisk uppmärksamhet och kommunicera med aktiemarknaden. Belkaoui och Karpik har i en tidigare studie med utgångspunkt i agentteorin och PAT använt företagsstorlek, lönsamhet och skuldsättningsgrad för att förklara samhällsrelaterad information. Intressent- och legitimitetsteorin poängterar vikten av intressenterna för företagen. Det är intressenterna som legitimerar företagens verksamhet och miljöredovisningarna fungerar som ett hjälpmedel för att hantera och uppfylla intressenternas krav. UNEP tillsammans med konsultfirman SustainAbility har bekräftat intressenternas betydelse i miljöredovisningsprojektet Engaging Stakeholders. En innehållsanalys av samhällsrelaterad redovisning med legitimitetsteorin som utgångspunkt utförd av Adams et al. (1998) visade att företagsstorlek och branschtillhörighet påverkade redovisningens innehåll och omfattning. Olika teorier används eftersom en enskild inte kan ge en fullständig förklaring. Med utgångspunkt i teorierna och tidigare studier skapades hypoteser som vi testar i vår empiriska studie.

4. Empirisk metod och resultat

I kapitlet beskrivs undersökningens metod – survey och dokumentstudie - urval, bortfall och operationalisering. Olika variabler, en undersökningsmodell och empiriska resultat presenteras, dessutom diskuteras undersökningens validitet och reliabilitet.

4.1 Undersökningens metod

Undersökningens problemformulering och syfte är det som avgör val av undersökningsmetod. Valet kan dock påverkas av begränsningar som man måste ta hänsyn till t.ex. tid, pengar och tillgång till data. (Saunders, 2003)

De mest använda undersökningsmetoderna är experiment, survey och fallstudie. Dessa metoder förknippas med olika datainsamlingsmetoder såsom enkät, intervju, dokument och observation. (Saunders, 2003) Metoderna som används ska generera i data som tolkas, analyseras och presenteras för att ge svar på problemformulering och uppnå studiens syfte. Data kan vara av kvalitativ eller kvantitativ karaktär. Beroende på när och hur data samlats in skiljer man dessutom på sekundär- och primärdata. Sekundärdata kan vara intern eller extern d.v.s. information som finns inom respektive utanför organisationen. (Christensen, Andersson, Carlsson & Haglund, 2001)

Survey är den undersökningsmetod som enligt Saunders (2003) oftast associeras med den deduktiva ansatsen. Metoden tillåter att en stor mängd data kan samlas in och ändå inte bli kostsam. Den möjliggör teoritestning och med hjälp av statistik dra slutsatser. Survey innebär att generalisering kan vara möjlig då den görs genom urval från populationen, men p.g.a. bortfall kan det samtidigt medföra att falsk generalisering görs.

Experiment är en klassisk undersökningsmetod som använts flitigt inom naturvetenskapen. Metoden är den enda som kan användas för att man med säkerhet ska kunna uttala sig om att det finns ett direkt samband mellan två eller flera variabler. (Saunders, 2003) Problem med experiment är att endast kvantitativa förhållanden mäts och det kan vara svårt att kontrollera

alla variabler som påverkar för att säkert påvisa att samband finns. Det kan också vara tidskrävande och dyrt att genomföra ett experiment. (Christensen et al., 2001)

Fallstudie används när man vill få förståelse för specifika situationer, problemets innebörd och mening. Denna metod kan hjälpa till att besvara frågor som varför? vad? och hur? En fallstudie är av kvalitativ karaktär och ett fåtal undersökningsfall studeras ingående. (Christensen et al., 2001)

Vårt syfte är att utvärdera omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning. För att nå detta mål fann vi att survey var den bästa metoden av ovan nämnda alternativ.

Vår survey utfördes genom en dokumentstudie, d.v.s. extern sekundärdata i form av företagens offentliga årsredovisningar och miljöredovisningar studerades. Val av dokumentstudie blev en naturlig följd eftersom miljöredovisningens omfattning, innehåll och dess utveckling skulle studeras och denna information går inte att få fram lika effektivt genom intervju, enkät eller observation. En intervju eller enkät kan däremot tillföra studien mer bakomliggande information utöver den som publiceras, samtidigt som risken för missvisande information ökar. Observation används främst vid studier av människor i olika sociala sammanhang och var därför aldrig aktuell för vår del. (Christensen et al., 2001)

Ljungdahl (1999) utförde en kombinerad studie i form av delstudie och intervju. I delstudien utgjorde dokument underlag där omfattning och innehåll analyserades med hjälp av en undersökningsmodell. Intervjustudien genomfördes för att även kunna se på kvalitativa företagsegenskaper och utläsa samband till miljöredovisningen som delstudien inte kunde tillföra. Syftet med delstudien var att beskriva och analysera svenska börsbolags miljöredovisning under åren 1990-1996. Genom att studera miljöredovisningarna över tiden kan studien betraktas som longitudinell, till skillnad från en tvärsnittsansats där koncentrationen är till ett specifikt år/tillfälle. En longitudinell undersökning medför att det finns möjlighet att utläsa trender över tiden. På grund av vår tidsbegränsning till tio veckor resulterade det i att vi endast genomförde en uppföljande och jämförande tvärsnittsstudie med fokus på år 2003.

4.2 Urval

Vår studie hade Ljungdahls (1999) undersökning som utgångspunkt vilket påverkade vårt urval. Ljungdahls primära urvalskriterie var att företagen skulle vara noterade på Stockholm fondbörs A-lista per 1997-05-30. Begränsningen till A-listan motiverades bl.a. med att det antogs att miljöredovisning var överlag mer utbredd bland de något större företagen noterade där än jämfört med dem som var registrerade på O- eller OTC-listan, där kraven och förväntningar på information i allmänhet är något lägre. Ett annat urvalskriterie var att företagen som ingick i studien skulle ha varit börs- eller marknadsnoterade under hela undersökningsperioden. Detta medförde att 94 av 128 noterade företag ingick i studien.

Vi genomförde en totalundersökning av de företag som fortfarande fanns kvar på A-listan 2004-11-18 och utgick från de företag med samma juridiska associationsform som 1997, vilket resulterade i 35 företag, med deras årsredovisningar och i förekommande fall separata miljöredovisningar som undersökningsunderlag. Vid denna tidpunkt var 57 företag totalt noterade på A-listan.

När vi jämförde de olika företagen från Ljungdahls studie med A-listans företag 2004 hade antalet minskat avsevärt och förklaringar till denna minskning är t.ex. att företag har köpts upp, en del har gått samman, några har avvecklats och kriterierna för notering på A-listan har ändrats.

4.3 Bortfall

Vår totalundersökning bestod av 35 företag som medförde att undersökningsunderlaget utgjordes av deras årsredovisningar och i vissa fall även separata miljöredovisningar. Årsredovisningarna beställdes via Stockholm Fondbörs hemsida och de separata miljöredovisningarna genom respektive företags hemsida. I de fall som företagens miljöredovisningar inte gick att beställa via nätet kontaktade vi dem per telefon. Alla beställningar skickades hem till oss och medförde att vi inte fick något bortfall.

4.4 Operationalisering

För att få svar på vår problemformulering skapades hypoteser i uppsatsens teoriavsnitt kapitel tre. Genom att granska, registrera och analysera vårt undersökningsunderlag i form av årsredovisningar och separata miljöredovisningar ska vi slutligen ta ställning till dessa hypoteser. Granskningen gjordes utifrån ett formulär uppbyggt i tre block (bilaga 3), d.v.s. företagsnamn med miljöredovisningssätt, företagsspecifika variabler och undersökningsmodell med miljöinformationskategorier. För att kunna utvärdera och jämföra utvecklingen av miljöredovisningen är innehållet i formuläret uppbyggt efter Ljungdahls olika indelningar.

4.4.1. Företagsnamn med miljöredovisningssätt

Företagets namn registrerades och här noterades om företaget redovisar miljöinformation i årsredovisning och/eller separat handling. Miljörapporter upprättade p.g.a. MB:s regler behandlades inte som miljöredovisning. Omfattningen av miljöredovisningen beräknades genom summering av antal sidor miljöinformation som finns i årsredovisningen och/eller i den separata miljöredovisningen. I de fall sista sidan inte var hel avrundade vi uppåt. Omfattning användes genomgående som variabel i hypoteserna.

4.4.2 Företagsspecifika variabler

De företagsspecifika variablerna – storlek, skuldsättning, lönsamhet, ägarförhållande och bransch - följer enligt Ljungdahl (1999 s. 88) ”i hög grad den empiriska traditionen som” tidigare studier har grundlagt. Skillnader i satsningen av miljöredovisningen kan få sin förklaring av dessa egenskaper. Flera olika händelser i omvärlden t.ex. en oljekatastrof, påverkar och styr naturligtvis redovisningen. De tas som givna i analysen eftersom företagen antas påverkas på ett snarlikt sätt. Definitioner förklaras under respektive variabel för att tydliggöra hypoteserna som de företagsspecifika variablerna ingår i.

Storlek: Detta är ett mått som grundas på omsättning och antalet anställda. Uppgifter om företagsstorlek i dessa termer har samlats in men omsättning är det som används i regressionsförsöken. Storleksmättet används i hypotes 3: Omfattningen av ett företags miljöredovisning är relaterad till företagets storlek.

Skuldsättning: Ser till företagens skuldsättningsgrad => Skulder/Eget kapital. Mätning av företags skuldsättningsgrad används som variabel i hypotes 4: Företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattande miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad.

Lönsamhet: Lönsamhetsmättet som används är avkastning på eget kapital (Return on Equity, ROE) => Resultat efter finansnetto/Eget kapital. Variabeln lönsamhet används i hypotes 5: Lönsamma företag har en mer omfattande miljöredovisning än företag med mindre lönsamhet.

Ägarförhållanden: Ägarkoncentration = De fem röstmässigt starkaste ägarnas samlade röstandel (%). Ägarkoncentration används som variabel i hypotes 6: Företag med låg ägarkoncentration redovisar mer miljörelaterad information än vad företag med hög ägarkoncentration gör.

Bransch: Indelningen skiljer på företag med verksamhet som har kraftig miljöpåverkan och företag inom mindre miljöpåverkande verksamheter. **Bransch 1:** Kemisk industri inkl. olje- och läkemedelsindustri, skog- och massaindustri, kraftindustri, stål- och metallindustri.

Bransch 2: Övriga tillverkande branscher t.ex. verkstadsindustri. (bilaga 4)

Branschindelningen ska hjälpa oss att svara på hypotes 7: Företag verksamma i miljöpåverkande branscher miljöredovisar i större omfattning än företag i icke-miljöpåverkande.

4.4.3 Undersökningsmodell

För att analysera miljöinformationen i företagens årsredovisningar och miljöredovisningar utgick vi från samma modell som Ljungdahl använde i sin undersökning, vilken bygger på en rekommendation från FN: s kommission för transnationella företag vad beträffar miljöinformation i årsredovisningar. (UNCTC, (1991) citerad i Ljungdahl, (1999))

Undersökningsmodellen består av 11 olika miljöinformationskategorier som kan förekomma i de svenska börsbolagens redovisning av miljön. Med hjälp av denna modell klassificerades miljöredovisningen vad gäller förekomst eller avsaknad av dessa informationskategorier och medförde att kvalitativ data kunde användas kvantitativt. Registreringen av varje kategori

skedde bara en gång för att få en uppfattning av vilken typ av miljöinformation som redovisas.

1. Miljöpolicy: Finns det en redovisad miljöpolicy? Miljöpolicyen är grundläggande för det miljöarbete som företaget bedriver. Hela eller delar av miljöpolicyens innehåll bör finnas med för att uppfylla kraven på information om miljöpolicyen, d.v.s. upplysning om att företaget har en miljöpolicy räcker inte. Däremot om företaget anslutit sig till ett externt handlingsprogram t.ex. Internationella Handelskammarns (ICC) likställs detta med att företaget har en miljöpolicy.

2. Miljömålsättningar: Redovisas det för konkreta handlingsprogram, målsättningar eller preciseringar av miljöpolicyen? Finns tidsbestämda och kvantifierade mål? Det kan exempelvis vara ett mål att minska utsläpp med viss procent inom ett visst antal år.

3. Miljöpåverkan – process: Redovisas den specifikt? Denna kategori är ganska bred p.g.a. att många skiftande miljöaspekter av tillverkningsprocess kan redovisas, beroende på vilket företag det är som granskas. Informationen kan inkludera allt från diskussioner om avfallshantering till redovisning av minskad utsläppsmängd eller dylikt.

4. Miljöpåverkan – produkter: Här efterfrågas likvärdig information som i föregående kategori. Finns information om produktförbättringar som t.ex. att de kan återvinnas? Under denna punkt beaktas nyutvecklade miljövänliga produkter eller produkter som minskar miljöproblem hos kunden.

5. Miljöorganisation: Redovisar företag för den interna miljöorganisationen? Finns information om hur miljöarbetet organiseras? Information om miljöledningssystem, anställdas miljöutbildning eller egen inrättad koncernfunktion för miljöfrågor omfattas här.

6. Miljörevisioner: Uppgifter om genomförda eller planerade miljörevisioner efterfrågas här, gärna med resultatredovisning eller förklaring av uppföljningsarbete. Information om gjorda eller framtida inspektioner för att granska företagets miljöpåverkan eller miljöberedskap likställs i detta fall med miljörevisioner.

7. Miljömyndigheter: Finns redovisning av nuvarande och/eller kommande lagstiftning, tillståndsvillkor och gränsvärden samt ev. miljötvister? Information om företagets förhållande till miljömyndigheter som kan påverka verksamheten tas upp här.

8. Miljöincidenter: Här förväntas en diskussion om ev. miljöpåverkande incidenter som inträffat under det sista året t.ex. gränsvärden har överstigits eller någon allvarlig miljöolycka har inträffat. Redovisning av att inga allvarliga olyckor inträffat uppfyller även kravet av denna kategori.

9. Miljöinvesteringar: Redovisas det för genomförda och/eller planerade investeringar i syfte att företaget ska minska sin miljöpåverkan? Det krävs en kvantitativ redovisning eller uppskattning av investeringsbeloppet, gärna tillsammans med beskrivning av åtgärder investeringen avser.

10. Miljökostnader: Redovisas årets kostnader för miljöarbetet? Informationen kan omfatta allt från miljöavgifter, miljöskatter till premier för miljöförsäkringar eller nuvarande års kostnader för drift och kapital för tidigare gjorda miljöinvesteringar. En sammanställning över årets totala miljökostnader önskas men företagen bör också redovisa enskilda kostnadslag och vad enskilda miljöaktiviteter har kostat under året.

11. Miljöskulder: Miljöskulder ses här som ett samlingsnamn för framtida utgifter som kan drabba företaget, om företaget utpekas som ansvarigt för inträffade miljöskador. I vissa fall kan det vara oklart om företaget är ansvarigt och det inträffade är under prövning. Kategorin omfattar andra situationer t.ex. där myndigheter har ställt krav på företaget att på något sätt miljöanpassa verksamheten.

Denna modell ska bidra till att vi får en uppfattning om vilken typ av miljöinformation som företagen redovisar. Modellen möjliggör en jämförelse med Ljungdahls studie och används även i hypotes 2.

4.5 Validitet och reliabilitet

Valet av dokumentstudie som datainsamlingsmetod gjordes med utgångspunkt från problemformulering och syfte. Dokumentstudien innebar att redovisad miljöinformation och

företagsspecifika variabler kunde identifieras utifrån företagens offentligt publicerade årsredovisningar och separata miljöredovisningar. En dokumentstudie minskar dessutom risken för felaktig information jämfört med en intervju- eller enkätundersökning.

Årsredovisningarna beställdes via Stockholm fondbörs hemsida. Separata miljöredovisningar fick vi genom respektive företags hemsida och i de fall som det inte gick, kontaktade vi företagen via telefon. Som tidigare har nämnts medförde det att vi inte hade något bortfall vilket ökade tillförlitligheten. Med hjälp av formuläret och utan att värdera textinnehållet registrerade vi i SPSS hur företagen uppfyllde de olika uppsatta egenskaperna och kategorierna. Genom att vi båda två satt tillsammans vid registreringen kunde vi diskutera eventuella oklarheter vilket ledde till lika bedömning och validiteten ökade. Formulärets utformning har jämförts med hypoteserna för att se om de överensstämmer. Fel kan ha uppstått p.g.a. den mänskliga faktorn vid insamling, behandling eller beräkning av data som kan komma att påverka resultaten.

4.6 Resultat

För att ta ställning till våra hypoteser har vi använt oss av SPSS. Val av test bestäms utifrån hypotesernas variabler och hur hypoteserna är formulerade. Vi har använt frekvenstabeller för att skapa resultatstabeller som sammanställts. T-test användes vid jämförelse av medelvärde. Linjär regressionsanalys gjordes för att finna samband mellan den beroende variabeln – omfattning i antal sidor – och de oberoende variablerna – storlek, skuldsättningsgrad, lönsamhet, ägarkoncentration och bransch. Variablernas omfattning i antal sidor och i antal kategorier testades även i ett Pearson's r test för att utläsa om de korrelerade. För att jämföra två oberoende variabler med en beroende gjordes ett Mann-Whitney test, där rangmedeltal jämfördes. Vi valde 5 % signifikansnivå för att höja resultatens trovärdighet.(Aronsson, 1999) I tabell 4.1 visas en sammanställning av tester och tillhörande tabeller.

Tabell 4.1 Sammanställning av tester och tillhörande tabeller

Test	Tabell
T-test	Tabell 4.5 och 4.6
Pearson's r test	Tabell 4.7
Linjär regressionsanalys	Tabell 4.8, 4.9, 4.10 och 4.11
Mann-Whitney test	Tabell 4.12

Presentation av undersökningens resultat och tidigare undersökning görs i tabell 4.2, 4.3 och 4.4 där även utvecklingen kan utläsas. Tabellerna baseras delvis på Ljungdahls sammanställning, av sin studie år 1990-1996, där resultat från år 1996 används.

Tabell 4.2 Undersökningens resultat - alla redovisningsdokument och resultat från år 1996

Alla dokument	2003	1996
<u>Antal redovisande företag</u>	33	76
Totalt antal företag	35	94
Andel av alla företag	94,3 %	81 %
<u>Antal kategorier</u>	191	382
Medelvärde (redov. företag)	5,8	5,0
Medelvärde (alla företag)	5,5	4,1
<u>Antal sidor</u>	180	526
Medelvärde (redov. företag)	5,5	6,9
Medelvärde (alla företag)	5,1	5,6

I tabell 4.2 kan vi utläsa att andelen redovisande företag har ökat med 13,3 % sedan år 1996 fram till år 2003. Det har skett en ökning i företagens miljöredovisning vad gäller antal kategorier från 4,1 år 1996 till 5,5 år 2003. Däremot har omfattningen i antal sidor minskat från 5,6 år 1996 till 5,1 år 2003.

Tabell 4.3 Undersökningens resultat - separata miljöredovisningar och resultat från år 1996

Miljöredovisningar	2003	1996
<u>Företag med separat MR</u>	7	21
Andel av alla företag	20 %	22 %
<u>Antal kategorier</u>	58	180
Medelvärde	8,3	8,6
<u>Antal sidor</u>	64	397
Medelvärde	9,1	18,9

När det gäller andel företag med separat miljöredovisning ser vi i tabell 4.3 att en liten minskning har skett mellan de studerade åren med 2 %. Antalet sidor i separata miljöredovisningar har minskat väsentligt från 18,9 år 1996 till 9,1 år 2003. Antalet redovisade kategorier har också minskat men inte i samma utsträckning, från 8,6 år 1996 till 8,3 år 2003.

Tabell 4.4 Undersökningens resultat per informationskategori och resultat från år 1996

Informationskategori	2003	Andel %	1996	Andel %	Förändring %
Miljöpolicy	25	71%	52	55%	16%
Miljömålsättningar	22	63%	32	34%	29%
Miljöpåverkan - process	24	69%	59	63%	6%
Miljöpåverkan - produkt	27	77%	50	53%	24%
Miljöorganisation	29	83%	64	68%	15%
Miljörevisioner	15	43%	32	34%	9%
Miljömyndigheter	28	80%	34	36%	44%
Miljöincidenter	8	23%	13	14%	9%
Miljöinvesteringar	4	11%	16	17%	-6%
Miljökostnader	7	20%	13	14%	6%
Miljöskulder	2	6%	17	18%	-12%
Totalt antal kategorier	191		382		
Totalt antal företag	35		94		

Av resultatet i tabell 4.4 framgår att kategorier som företagen redovisar mest båda åren är miljöpolicy, miljömålsättningar, miljöpåverkan-process, miljöpåverkan-produkt, miljöorganisation, miljörevisioner och miljömyndigheter. Resultatet visar att redovisning av samtliga informationskategorier förutom miljöinvesteringar och miljöskulder har ökat år 2003 i förhållande till år 1996. Den största ökningen är företagets redovisning av kategorin miljömyndigheter som har ökat med 44 %. Miljömyndigheter och miljöorganisation är de kategorier som flest företag redovisade för år 2003. Miljöorganisation var också den kategori som redovisades mest för år 1996. En märkbar ökning har skett mellan åren i redovisningen av kategorierna miljömålsättningar och miljöpåverkan-produkt som ökade med 29 % respektive 24 %. Båda åren visar att kategorier som företagen redovisar minst för är miljöincidenter, miljöinvesteringar, miljökostnader och miljöskulder. Miljöincidenter och miljökostnader har ökat från år 1996 till år 2003 med 9 % respektive 6 %.

4.6.1 Hypotesprövning

Hypotes 1: Miljöredovisningens omfattning i antal sidor har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

Tabell 4.5 Jämförelse av medelvärde för omfattning i antal sidor – år 2003 med år 1996 för alla företag

År	Medelvärde
2003	5,1
1996	5,6
T-test: signifikansnivå 0,05 (0,689)	

Med hjälp av ett T-test ska vi ta ställning till hypotesen. Medelvärdet för omfattning i antal sidor enligt tabell 4.5 är 5,6 år 1996 och har minskat till 5,1 år 2003. T-testets resultat visar signifikansvärdet 0,689 och medför att hypotesen förkastas.

Hypotes 2: Miljöredovisningens omfattning i antal kategorier har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL.

Tabell 4.6 Jämförelse av medelvärde för omfattning i antal kategorier – år 2003 med år 1996 för alla företag

År	Medelvärde
2003	5,5
1996	4,1
T-test signifikansnivå 0,05 (0,013)	

Enligt tabell 4.6 är medelvärdet för omfattning i antal kategorier år 2003 5,5 och har ökat från 4,1 år 1996. Ett T-test visar att resultatet är signifikant eftersom värdet är $< 0,05$ och vår hypotes kan inte förkastas.

Ljungdahls studie visade att antal sidor och antal kategorier var korrelerade med varandra därför gjorde vi ett Pearson's r test.

Tabell 4.7 Korrelationstest mellan antal redovisade sidor och antal redovisade kategorier

		Antal kategorier
Antal sidor	Pearson Korrelation	0,651(**)
	Sig. (2-sidig)	0,000
	Antal företag	35

** Korrelation är signifikant på 0,01 nivå (2-sidig)

Korrelationstestet i tabell 4.7 visar en tydlig korrelation på 0,651 (signifikansvärdet är mindre än 5 %) vilket innebär att korrelation föreligger mellan antal redovisade sidor och antal redovisade kategorier. Detta bekräftar Ljungdahls resultat. Vi har valt att ha omfattning i antal redovisade sidor som beroende variabel i efterföljande hypoteser eftersom vår undersökning har Ljungdahls som utgångspunkt och han argumenterar för sitt val genom att det följer empirisk tradition som tidigare studier har etablerat.

Hypotes 3: Omfattningen av ett företags miljöredovisning är relaterad till företagets storlek.

Tabell 4.8 Regressionsanalys av omfattning i antal sidor och omsättning i mkr

Oberoende variabel	Konstant	t-värde	Förklaringsgrad	Sig.
Omsättning (Mkr.)	2,655	2,521	0,161	0,017

Regressionsanalys: signifikansnivå 0,05

Beroende variabel: Omfattning (antal sidor)

Hypotesen har testats genom en regressionsanalys för att se om det finns något samband mellan företagets storlek (omsättning i mkr) och antalet redovisade sidor. Analysen enligt tabell 4.8 visar signifikansvärdet 0,017, förklaringsgraden 0,161 och ett positivt samband finns. Signifikansvärdet visar att antalet sidor är beroende av företagets storlek och hypotesen kan inte förkastas.

Hypotes 4: Företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattande miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad.

Tabell 4.9 Regressionsanalys av omfattning antal sidor och skuldsättningsgrad

Oberoende variabel	Konstant	t-värde	Riktningkoefficient	Sig.
Skuldsättningsgrad	5,429	-0,407	-0,079	0,686

Regressionsanalys: signifikansnivå 0,05

Beroende variabel: Omfattning (antal sidor)

För att kunna testa denna hypotes har en regressionsanalys gjorts. Analysen i tabell 4.9 visar att när skuldsättningsgraden ökar 1 % minskar antalet sidor 0,079 och tyder på att företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattad miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad. Detta kan inte säkerställas statistiskt eftersom signifikansvärdet är 0,686 och medför att vår hypotes förkastas.

Hypotes 5: Lönsamma företag har en mer omfattande miljöredovisning än företag med mindre lönsamhet.

Tabell 4.10 Regressionsanalys av omfattning i antal sidor och lönsamhet

Oberoende variabel	Konstant	t-värde	Riktningskoefficient	Sig.
Lönsamhet	6,093	-0,728	-7,537	0,472

Regressionsanalys: signifikansnivå 0,05

Beroende variabel: Omfattning (antal sidor)

För att se om det finns ett samband mellan variablerna lönsamhet och antal redovisade sidor gjordes en regressionsanalys. Analysens resultat i tabell 4.10 visar signifikansvärdet 0,472 och visar ett negativt samband vilket medför att vår hypotes förkastas.

Hypotes 6: Företag med låg ägarkoncentration redovisar mer miljörelaterad information än vad företag med hög ägarkoncentration gör.

Tabell 4.11 Regressionsanalys av omfattning i antal sidor och ägarkoncentration

Oberoende variabel	Konstant	t-värde	Riktningskoefficient	Sig.
Ägarkoncentration	3,789	0,470	2,701	0,641

Regressionsanalys: signifikansnivå 0,05

Beroende variabel: Omfattning (antal sidor)

För att testa om det finns ett samband mellan variablerna omfattning i antal sidor och ägarkoncentration gjordes en regressionsanalys. Enligt resultaten i tabell 4.11 är riktningskoefficienten 2,701 vilket innebär att när ägarkoncentrationen ökar 1 %, d.v.s. antal ägare i företaget sjunker, ökar antalet redovisade sidor med 2,701. Resultatet talar emot vår hypotes men sambandet kan inte statistiskt säkerställas. Detta medför att vår hypotes förkastas.

Hypotes 7: Företag verksamma i miljöpåverkande bransch miljöredovisar i större omfattning än företag i icke-miljöpåverkande.

Tabell 4.12 Jämförelse av rangmedeltal för omfattning i antal sidor – miljöpåverkande företag och icke-miljöpåverkande

Oberoende variabel	Rangmedeltal
Miljöpåverkande	26,70
Icke-miljöpåverkande	16,55
Kritiskt värde -1,96 (-2,687)	
Mann-whitney test signifikansnivå 0,05 (0,007)	

Beroende variabel: Omfattning (antal sidor)

Ett Mann-Whitney test har använts för att kunna se om det råder någon skillnad på omfattning av miljöredovisning mellan företag verksamma i miljöpåverkande bransch och icke-miljöpåverkande. Rangmedeltalet för antalet redovisade sidor miljöinformation i tabell 4.12 är 26,70 st. för företagen som är verksamma i miljöpåverkande bransch och 16,55 st. för företagen i icke-miljöpåverkande. Testresultatet visar signifikansvärdet 0,007 och kritiskt värde $-2,687$ vilket innebär att det finns skillnad för branscherna och vår hypotes kan inte förkastas.

4.6.2 Summering av hypotesernas utfall

Nedan presenteras en sammanfattning av vårt ställningstagande till hypoteserna.

Hypotes 1: Miljöredovisningens omfattning i antalet sidor har ökat efter det att tillägg införts i kap 6:1 § ÅRL. Hypotesen förkastas eftersom vi inte finner någon signifikans.

Hypotes 2: Miljöredovisningens omfattning i antal kategorier har ökat efter det att tillägg har införts i kap. 6:1 § ÅRL. Vi finner signifikans och det medför att vår hypotes inte kan förkastas.

Hypotes 3: Omfattningen av ett företags miljöredovisning är relaterad till företagets storlek. Hypotesen kan inte förkastas eftersom signifikans visas.

Hypotes 4: Företag med låg skuldsättningsgrad har en mer omfattande miljöredovisning än företag med hög skuldsättningsgrad. Denna hypotes förkastas eftersom vi inte kan finna någon signifikans.

Hypotes 5: Lönsamma företag har en mer omfattande miljöredovisning än företag med mindre lönsamhet. Vi finner ingen signifikans och medför att hypotesen förkastas.

Hypotes 6: Företag med låg ägarkoncentration redovisar mer miljörelaterad information än vad företag med hög ägarkoncentration gör. Hypotesen förkastas eftersom vi inte kan finna någon signifikans.

Hypotes 7: Företag verksamma i miljöpåverkande bransch miljöredovisar i större omfattning än företag i icke-miljöpåverkande. Vi finner signifikans och det medför att hypotesen inte kan förkastas.

4.7 Kapitelsammanfattning

Utifrån vårt syfte fann vi att survey var den bästa metoden och en dokumentstudie genomfördes där företagens årsredovisningar och miljöredovisningar granskades. Vår undersökning var en tvärsnittsstudie med fokus på år 2003 och för att kunna göra en jämförelse och utvärdera miljöredovisningens utveckling hade vi Ljungdahls (1999) undersökning som utgångspunkt. Vi genomförde en totalundersökning av svenska börsnoterade företag som ingick i Ljungdahls studie och fortfarande fanns kvar på A-listan 2004-11-18 med samma juridiska associationsform som år 1997. Företagens årsredovisningar och miljöredovisningar beställdes via Internet och telefon vilket medförde att vi inte fick något bortfall. Dessa handlingar granskades utifrån ett formulär indelat i tre block.

Formulärets innehåll utformades för att kunna ta ställning till tidigare skapade hypoteser och därigenom få svar på vår problemformulering. Med hjälp av formuläret registrerade vi i SPSS hur företagen uppfyllde de olika egenskaperna och kategorierna. Genom att vi var två som genomförde undersökningen och gjorde alla moment tillsammans samt kontrollerade alla ifyllda formulär med inregistrerade uppgifter ökade validiteten. För att kunna ta ställning till våra hypoteser användes olika tester i SPSS. Våra resultat jämfördes med Ljungdahls från år 1996 för att kunna utvärdera miljöredovisningens utveckling av omfattning och innehåll. Resultaten visar att andelen redovisande företag har ökat, omfattning i form av antal sidor har minskat och antal informationskategorier har ökat. Resultaten visar också att andelen företag med separata miljöredovisningar har minskat marginellt år 2003 i jämförelse med år 1996. Av andelen redovisade informationskategorier är det främst miljömyndigheter, miljömålsättningar och miljöpåverkan-produkt som har ökat mellan åren. Vår hypotesprövning av samband mellan miljöredovisningens omfattning och de företagsspecifika variablerna resulterade i att vi fann två signifikanta samband. Företagens storlek i form av omsättning och branschtillhörighet påverkar enligt vår undersökning miljöredovisningens omfattning.

5. Analys

I detta kapitel redogör vi för våra empiriska resultat om miljöredovisningens omfattning, innehåll och utveckling. Detta återknyts till tidigare studier och teorier.

5.1 Analys

Efter Ljungdahls studie över åren 1990 – 1996 har ett tillägg (3st.) år 1999 införts i kap. 6:1 § ÅRL, som uttalar att företag som bedriver anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt MB ska utöver information som lämnas i förvaltningsberättelsen enligt första och andra stycket samma paragraf även lämna upplysningar i övrigt om verksamhetens påverkan på den yttre miljön. Vår empiriska undersökning visar att sedan Ljungdahls studie (1999) har miljöredovisningens omfattning i antal sidor minskat och antal informationskategorier ökat. En möjlig förklaring kan vara att företagen har blivit bättre på att redovisa mer varierad information och i mindre utsträckning. Andelen redovisande företag har ökat från 81 % år 1996 till 94,3 % år 2003 och denna ökning anser vi kan vara resultatet av tillägget i ÅRL. Det är dock inte bara lagstiftningen som kan ha påverkat utan även det arbete som pågår inom olika organ i ett försök till att standardisera riktlinjer, rekommendationer och harmonisera miljöredovisningen. Hushållens miljömedvetande och samhällets ständigt ökande krav gör att företag under senare år har tvingats till ett större miljömedvetande. Över åren har andelen separata miljöredovisningar minskat från 22 % år 1999 till 20 % år 2003 och detta anser vi kan bero på att företag väljer att integrera sin miljöinformation i årsredovisningarna. En integration kan vara ett sätt att försöka få ut miljörelaterad information till allt fler intressenter eftersom årsredovisningen är en offentlig, lättillgänglig och användbar informationskanal. I de separata miljöredovisningarna har antalet informationskategorier minskat marginellt men antalet sidor har minskat drastiskt från 18,9 år 1996 till 9,1 år 2003. Detta anser vi förklaras av att företagen redovisar miljöinformation mer informativt och mer komprimerat och ger stöd för vårt ovan förda resonemang.

Flertalet informationskategorier har ökat år 2003 i förhållande till år 1996. Den största ökningen är företagens redovisning av kategorin miljömyndigheter. Ökningen kan förklaras av den tidigare nämnda förändringen i ÅRL. En ökad efterfrågan på miljövänliga produkter

anser vi har gjort att företagen vill visa att de bidrar till en minskad miljöpåverkan och redovisar därmed mer än gärna information om miljöpåverkan – produkt. En ökning av miljöpolicy har också skett, vilket enligt Ljungdahl (1999) är ett första steg i företagens miljöredovisning och vårt resultat att andelen redovisande företag har ökat anser vi förklara miljöpolicyns ökning. Vi anser att ökning av kategorin miljöorganisation kan förklaras av olika organisationers arbete med införande av miljöledningssystem eller företagens miljöutbildning för de anställda. Företagens redovisning av miljöinvesteringar och miljöskulder har minskat sedan år 1996. En möjlig förklaring kan vara att företagen finner det svårt att uppskatta dessa i monetära termer. En svag ökning har dock skett vad gäller redovisning av miljökostnad och miljöincidenter, vilket tolkas av oss som att företagen ändå anser att det är viktigt att redovisa denna information. Miljöpåverkan - process tillhör en av de mest redovisade informationskategorierna år 2003 och en svag ökning på 6 % har skett sedan år 1996. I denna kategori, precis som miljöpåverkan – produkt, godtogs en stor variation av miljöinformation vilket innebar att många företag registrerades för dessa kategorier. När det gäller kategorin miljörevisioner visas där också en svag ökning. Kategoriernas ökning kan bl.a. förklaras med att företagen utåt vill visa att de arbetar för en minskad miljöpåverkan av deras verksamhet och att de genom miljörevisioner ökar trovärdigheten för detta arbete.

Agentteorin och PAT har använts i tidigare studier (Ljungdahl, 1999; Belkaoui & Karpik, 1989) för att förklara delar av miljöredovisningens förekomst. Agentteorin fokuserar på kontrollproblematiken och agentkostnader som uppstår mellan företagets ägare och företagsledningen. PAT har utvecklats från agentteorin och båda poängterar kontraktskostnadernas betydelse för val av redovisningsmetod. Enligt Ljungdahl har redovisningen på jämförande sätt en politisk roll. Miljöredovisning kan vara ett medel för företag att minska dels agentkostnaderna och dels politiska kostnader. Stora och lönsamma företag kan drabbas av ökad beskattning eller nya regleringar p.g.a. sin politiskt uppmärksammade roll. En omfattande miljöredovisning kan leda till minskad uppmärksamhet och avhålla ingripanden från politiker. Vår empiriska undersökning visar att miljöredovisningens omfattning är positivt relaterad till företagets storlek i form av omsättning och talar inte emot agentteorin och PAT. Tidigare studier som stödjer vårt resultat är Belkaoui & Karpik (1989) och Ljungdahl (1999).

I Belkaoui och Karpiks studie (1989) antas det att företag med låg skuldsättningsgrad redovisar samhällsrelaterad information, vilken inkluderar miljöinformation, eftersom det

leder till större handlingsutrymme gentemot kreditgivare. Studien visar ett positivt samband och tolkas som att stora företag med stark finansiell ställning är de som redovisar samhällsrelaterad information. I vår empiriska undersökning testades samband enskilt för båda variablerna skuldsättningsgrad och lönsamhet med omfattning. Vårt resultat för samband mellan skuldsättningsgrad och miljöredovisningens omfattning visar att antalet redovisade sidor minskar när skuldsättningsgraden ökar men kan inte statistiskt säkerställas. Resultatet för samband mellan lönsamhet och omfattning visar att när lönsamheten ökar 1 % minskar antalet redovisade sidor 7,537. Detta medför att våra resultat vad gäller skuldsättningsgrad eller lönsamhet inte talar för agentteorin och PAT. Ljungdahls resultat visar ingen signifikans för varken skuldsättningsgrad eller lönsamhet som förklarande variabler till miljöredovisningens omfattning och stödjer vårt resultat.

Agentproblemen, sett ur ett aktiemarknadsperspektiv, kan användas enligt Ljungdahl för att förklara vad som styr företagsledningars val för redovisning av information och hur de redovisar informationen till aktiemarknaden. Bland intressentgrupper till stora börsnoterade företag finns flera små aktieägare som oftast använder årsredovisningarna som enda källa för information. De små aktieägarna ställer förmodligen större krav på att företagen agerar samhällsriktigt och att de redovisar för detta, än större placeringsinstitut, vars främsta uppgift är att förvalta andras pengar. Detta kan leda till att företag med stor ägarspridning miljöredovisar i större utsträckning än vad ägarkoncentrerade företag gör. Vårt resultat visar att när ägarkoncentrationen ökar 1 % ökar antalet redovisade sidor med 2,701 och indikerar att förhållandet snarare är tvärtom men kan inte säkerställas statistiskt. Ljungdahls regressionsanalys visar år 1996 signifikans för detta omvända förhållande att ägarkoncentrerade företag redovisar i större omfattning än företag med stor ägarspridning. Vi anser att en möjlig förklaring kan vara att företag med få ägare redovisar i större omfattning eftersom de är beroende av ägarnas stöd i större utsträckning än företag med många ägare. Vårt resultat talar inte för agentteorin och PAT.

Utöver agentteorin och PAT har även intressentteorin och legitimitetsteorin använts i tidigare studier (UNEP, 1996a; Line et al, 2002; Patten, 1991; Adams et al, 1998) för att förklara delar av förekomsten av miljöredovisning. Intressentteorin och legitimitetsteorin har en nära koppling till varandra. Intressentteorin beskriver företagets förhållande till sina intressenter. För att hantera relationen med viktiga intressenter kan miljöredovisning fungera som en övergripande strategi. Ur ett legitimitetsteoretiskt perspektiv är det viktigt för företagen att

värdera varje intressentgrupps krav och möjliga reaktioner på företagets agerande för att kunna hantera dem och därigenom uppnå legitimitet. Intressenternas betydelse bekräftas i en studie utförd av UNEP (1996a) tillsammans med konsultfirman SustainAbility. Line et al (2002) redogör för en studie genomförd av csr network Ltd. som visar att miljö- och samhällsredovisningarnas innehåll varierade beroende på bransch, geografiskt läge och företagets prioriteringar. Studier gjorda av Patten (1991) och Adams et al (1998) har båda legitimitetsteorin som referensram. Studierna visar ett samband mellan storlek respektive typ av bransch och den samhällsrelaterade redovisningens omfattning. Dessa studier och Ljungdahls resultat från år 1996 stödjer vårt resultat som visar att företag verksamma i miljöpåverkande branscher redovisar mer miljöinformation än företag som är verksamma i icke-miljöpåverkande. Branschtillhörighet kan ses som en förklarande variabel till miljöredovisningens omfattning och talar därför inte emot teorierna.

6. Slutsats

Våra slutsatser av omfattning, innehåll och utveckling av miljöredovisning presenteras här. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

6.1 Slutsats

I vår analys konstaterade vi att det har skett en ökning från år 1996 till år 2003 av andelen redovisande företag. Företagens omfattning av miljöredovisning har minskat i antal sidor men ökat i antal informationskategorier. Detta tolkar vi som att företagen blivit bättre på att redovisa miljöinformation. Av informationskategorierna har en markant ökning skett för redovisning av kategorin miljömyndigheter. Vi anser att denna utveckling av andelen redovisande företag och kategorin miljömyndigheter kan förklaras av ett tillägg (3st.) i kap. 6:1 § ÅRL år 1999, som säger att företag som är tillstånds- eller anmälningspliktiga ska lämna upplysningar om verksamhetens påverkan på den yttre miljön i förvaltningsberättelsen. Av de studerade företagsspecifika variablerna, storlek, skuldsättningsgrad, lönsamhet, ägarkoncentration och branschtillhörighet, fann vi att företagets storlek i form av omsättning och branschtillhörighet påverkar miljöredovisningens omfattning. Utifrån agentteorin och PAT, intressent- och legitimitetsteorin förklaras detta med att stora företag och företag verksamma i miljöpåverkande bransch är politiskt uppmärksammade och har många olika intressentgrupper att ta hänsyn till.

6.2 Förslag till fortsatt forskning

Vår undersökning visade att miljöredovisningens omfattning i antal sidor hade minskat och antal redovisade kategorier hade ökat år 2003 i jämförelse med år 1996. Vi använde omfattning i antal sidor som beroende variabel när vi testade samband med företagsspecifika egenskaper i regressionsanalyser, eftersom vår studie hade Ljungdahls undersökning som utgångspunkt. Utifrån vårt resultat som visade att omfattning i antal kategorier hade ökat tycker vi att det hade varit intressant att använda denna variabel som beroende i regressionsanalyserna, i stället för omfattning i antal sidor. Vi anser också att företagets investeringsgrad torde kunna förklara vissa delar av miljöredovisningens förekomst p.g.a.

ökade miljökrav på produktionsanläggningar från olika intressenter t.ex. samhället i form av lagstiftning. Denna företagsspecifika egenskap har inte använts i tidigare studier och vi tycker att den skulle vara intressant att utvärdera.

Vår undersökning visade också att andelen företag med separata miljöredovisningar hade minskat för år 2003 i jämförelse med år 1996. När vi granskade årsredovisningarna och separata rapporter tenderade företagen att förutom ekonomiska resultat och miljöaspekter även presentera sitt sociala ansvar. Detta intresse för en helhetsbild av företagets ansvarstagande, s.k. hållbar utveckling, framkom även i litteratur, artiklar och rapporter vi läste inför vårt arbete. Vi upplever att media alltmer talar om stress, friskvård och förebyggande arbete. Har fokus förflyttats från miljön till människans välbefinnande? Hur ser trenden ut? Återspeglas detta i företagets redovisningar? Det är några frågor som dök upp under arbetets gång. Undersökningsmodellen som vi använde i vår undersökning var utformad av Fredrik Ljungdahl och baserad i viss utsträckning på en rekommendation från FN: s kommission för transnationella företag avseende lämplig miljöinformation i årsredovisningar. Denna modell kan utvecklas och appliceras även på andra aspekter än miljön och förslagsvis på sociala. Genom att inkludera sociala kategorier kan man få en helhetsbild av företagets ansvarstagande.

Det vore även intressant att undersöka företagets samhällsrelaterade redovisningar ur ett marknadsföringsperspektiv. Fungerar redovisningarna som ett konkurrensmedel? Redovisar företagen efter framtagna rekommendationer? Går trenden mot att integrera den separata redovisningen i årsredovisningen? Vilka är användarna? Vilken information läser användarna?

Referenslista

Adams, C. A., Hill, W-Y., & Roberts, C.B. (1998). Corporate social reporting practices in Western Europe: Legitimizing Corporate Behaviour? *The British Accounting Review*, vol.30 nr. 2, s.1-21

Andersson, S. (1979). *Positivism kontra hermeneutik*. Göteborg: Graphic System AB
ISBN 91-7374-044-6

Aronsson, Å. (1999). *SPSS – En introduktion till basmodulen*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-01129-6

Belkaoui, A., & Karpik, P. (1989). Determinants of the Corporate Decision to Disclose Social Information. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, vol. 2 nr. 1, s. 36-51

Bergström, S., Catasús, B., & Ljungdahl, F. (2002). *Miljöredovisning* (2:1 uppl.). Malmö: Liber-Ekonomi
ISBN 91-47-06411-0

Bruzelius, L.H., & Skärvad, P-H. (2004). *Integrerad organisationslära*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-03394-X

Christensen, L., Andersson, N., Carlsson, C., & Haglund, L. (2001). *Marknadsundersökning – en handbok*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-01799-5

Dagens Nyheter (2002, 14 november), Tusentals ton olja läcker ur haverist utanför Spanien.
<<http://www.dn.se>> Accessdatum 2004.12.20

Eriksson, L. T., & Wiedersheim-Paul, F. (1997). *Att utreda, forska och rapportera*. Malmö: Liber Ekonomi
ISBN 91-47-04023-8

EU-kommissionen (2001). *Rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företagets årsbokslut och förvaltningsberättelser*. Nr. K (2001) 1495. <<http://www.europa.eu.int/eur-lex/>> Accessdatum 2004.12.17

Graves, S. B., & Waddock, S. A. (1994). Institutional Owners and Corporate Social Performance. *Academy of Management Journal*, vol. 37 nr. 4, s.1035-1046

Hendriksen, E.S., & van Breda, M. F. (1992) *Accounting Theory* (5:e uppl). Homewood, Illinois: Irwin

Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics* (October), s. 305-360

Karlsson, A. (1991). *Om strategi och legitimitet. En studie av legitimeringsproblematiken i förbindelse med strategisk förändring i organisationer*. Lund Studies in Economics and management 13. Lund: Lund University Press

Larsson, L-O. (1997a). *Miljöledning, Miljörevision, Miljöredovisning*. Stockholm: Ekerlids förlag
ISBN 91-88594-44-0

Larsson, L-O. (1997b). *Miljöredovisningen och miljöinformation i årsredovisningar*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-00458-3

Larsson, L-O., & Ljungdahl, F. (1999). *Miljöinformation och miljöredovisning*. Stockholm: Ljunglöfs Offset
ISBN 91-973222-4-5

Laudon, J., & Persson, M. (2004). *Den orena revisionsberättelsens effekter*. (Magisteruppsats). Högskolan Kristianstad, Ekonomiska institutionen, 291 88 Kristianstad.

Line, M., Hawley, H., & Kant, R. (2002). The Development of Global Environmental and Social Reporting. *Corporate Environmental Strategy*. Vol. 9 nr. 1, s. 69-78

Linghede, T. (1996). *Miljöredovisning – Analyser, Slutsatser, Rekommendationer*. Miljöeko AB. Stockholm: Företagsekonomiska Institutet

Ljungdahl, F. (1999). *Utveckling av miljöredovisning i svenska börsbolag – praxis, begrepp, orsaker*. Lund Studies in Economics and Management 50. The Institute of Economic Research. Lund: Lund University Press
ISBN 91-7966-563-2

Miljöbalken (1998:808).

Nationalencyklopedin (1994). Begrepp: Positivism

Naturvårdsverket (2002). *Vem behöver miljöredovisningarna?* (Rapport 5058). Stockholm: Naturvårdsverkets förlag

Nytt från Revisorn (2000, 1 april), Miljöstyrning kan ge konkurrensfördelar.
<http://www.ad.se>> Accessdatum 2004.11.12

Patten, D. M. (1991). Exposure, Legitimacy, and Social Disclosure. *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. 10, s. 297-308

Regeringens proposition (1996/97:167). *Miljöredovisning och miljöinformation i näringslivet*.
<<http://www.rikslex.se>.> Access datum 2004.11.15

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2003). *Research methods for business students* (3: e uppl.) Harlow: Financial Times/Prentice Hall
ISBN 0 273 65804 2

Stockholm fondbörs <<http://www.omxgroup.com/stockholmsborsen/>> Accessdatum
2004.11.15

Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, vol. 20 nr. 3, s. 571-610

UNCTC (1991). *Accounting for environmental protection measures*. Commission on Transnational Corporations. Report of the Secretary-General. Document E/C.10/AC.3/1991/5

UNEP (1996a). *Engaging Stakeholders: The Benchmark Survey. The Second International Progress Report on Company Environmental Reporting*. London: SustainAbility Ltd., & UNEP

UNEP (1996b). *Engaging Stakeholders: The Case Studies. Twelve Users Respond to Company Environmental Reporting*. London: SustainAbility Ltd., & UNEP

Watts, R.L., & Zimmerman, J.L. (1979). The demand for and supply of accounting theories: The market for excuses. *The Accounting Review*, vol. LIV. nr. 2, s. 273-305

Watts, R.L., & Zimmerman, J.L. (1986). *Positive Accounting Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall

Watts, R.L., & Zimmerman, J.L. (1990). Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective. *The Accounting Review*, vol. 65 nr. 1, s.131-156

Årsredovisningslagen (1995:1554).

Bilaga 1

Miljöbalk (1998:808)

FEMTE AVDELNINGEN TILLSYN M.M.

26 kap. Tillsyn

20 § Om en miljöfarlig verksamhet omfattas av tillståndsplikt enligt vad som föreskrivs med stöd av 9 kap. 6 § första stycket skall den som utövar verksamheten varje år lämna en miljörapport till den tillsynsmyndighet som utövar tillsynen över verksamheten. Detta gäller också den som förelagts att ansöka om tillstånd enligt 9 kap. 6 § andra stycket. I miljörapporten skall redovisas de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i ett tillståndsbeslut och resultaten av dessa åtgärder.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att en miljörapport skall innehålla en redovisning av verksamhetens miljöpåverkan även i annat avseende än vad som omfattas av villkoren i ett tillståndsbeslut. Även redovisning av andra uppgifter som är relaterade till balkens tillämpningsområde och mål får föreskrivas.

Även om en verksamhet inte är tillståndspliktig, får en föreskrift om skyldighet att lämna en miljörapport meddelas.

Bilaga 2

Årsredovisningslag (1995:1554)

6 kap. Förvaltningsberättelse och finansieringsanalys

Förvaltningsberättelse

1 § Förvaltningsberättelsen skall innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat.

Upplysningar skall även lämnas om

1. sådana förhållanden som inte skall redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna, men som är viktiga för bedömningen av företagets ställning och resultat,
2. sådana händelser av väsentlig betydelse för företaget som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut,
3. företagets förväntade framtida utveckling,
4. företagets verksamhet inom forskning och utveckling,
5. företagets filialer i utlandet,
6. antal och nominellt belopp för egna aktier som innehas av företaget, den andel av aktiekapitalet som dessa aktier utgör samt storleken av den ersättning som har betalats för aktierna,
7. antal och nominellt belopp för de egna aktier som har förvärvats under räkenskapsåret, den andel av aktiekapitalet som dessa aktier utgör samt storleken av den ersättning som har betalats,
8. antal och nominellt belopp för de egna aktier som har överlåtit under räkenskapsåret, den andel av aktiekapitalet som dessa aktier utgör samt storleken av den ersättning som har erhållits, och
9. skälen för de förvärv eller överlåtelser av egna aktier som har skett under räkenskapsåret.

Om det är väsentligt för bedömningen av företagets ställning och resultat, skall det även lämnas följande upplysningar avseende användningen av finansiella instrument:

1. mål och tillämpade principer för finansiell riskstyrning jämte, för varje viktig typ av planerad affärshändelse där säkringsredovisning används, tillämpade principer för säkring, och
2. exponering för prISRISKER, kreditrisker, likviditetsrisker och kassaflödesrisker.

Utöver sådan information om verksamhetens miljöpåverkan som skall lämnas enligt första och andra styckena skall företag som bedriver verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktig enligt miljöbalken ([1998:808](#)) lämna upplysningar i övrigt om verksamhetens påverkan på den yttre miljön.

Andra stycket 3 och 5 samt tredje stycket gäller inte företag som avses i 3 kap. 8 § andra stycket. Lag (2003:774).

Bilaga 3

Företag _____

Miljöinformation i årsredovisning _____

Miljöinformation i separat handling _____

Ingen miljöredovisning _____

Omfattning (antal sidor) årsred. _____

Omfattning (antal sidor) separata _____

Företagsspecifika egenskaper:

Bransch _____

Lönsamhet _____

Storlek: Omsättning _____

Anställda _____

Skuldsättning _____

Ägarkoncentration _____

Kategorier i undersökningsmodellen:

1. Miljöpolicy _____

2. Miljömålsättningar _____

3. Miljöpåverkan - process _____

4. Miljöpåverkan - produkter _____

5. Miljöorganisation _____

6. Miljörevisioner _____

7. Miljömyndigheter _____

8. Miljöincidenter _____

9. Miljöinvesteringar _____

10. Miljökostnader _____

11. Miljöskulder _____

Bilaga 4

Företag	Bransch	Variabel
ABB	Verkstad	Bransch 2
Assa Abloy	Verkstad	Bransch 2
Astra Zenica	Kemi - Läkemedel	Bransch 1
Atlas Copco	Verkstad	Bransch 2
Beijer	Handel - Grossist	Bransch 2
Bergman & Beving	Handel - Grossist	Bransch 2
Cardo	Verkstad	Bransch 2
Electrolux	Verkstad	Bransch 2
	Verkstad -	
Ericsson	Telecom	Bransch 2
Finnveden	Verkstad	Bransch 2
Haldex	Verkstad	Bransch 2
Hexagon	Verkstad	Bransch 2
Hufvudstaden	Fastighet/bygg	Bransch 2
Incentive (Gambro)	Medicinsk teknik	Bransch 1
Industrivärden	Investment	Bransch 2
Investor (Saab)	Investment	Bransch 2
JM Bygg	Fastighet/bygg	Bransch 2
Sandvik	Verkstad	Bransch 2
SAS	Transport	Bransch 2
SCA	Skog	Bransch 1
Scania	Verkstad	Bransch 2
Scribona	Dataåterförsäljare	Bransch 2
SEB	Bank	Bransch 2
Seco Tools	Verkstad	Bransch 2
Securitas	Tjänsteföretag	Bransch 2
SHB	Bank	Bransch 2
Scandia	Teknisk konsult	Bransch 2
Skanska	Fastighet/bygg	Bransch 2
SKF	Verkstad	Bransch 2
SSAB	Verkstad	Bransch 2
Stora Enso	Skog	Bransch 1
Trelleborg	Kemi	Bransch 1
VM-data	Datakonsult	Bransch 2
Volvo	Verkstad	Bransch 2
Ångpanneföreningen (ÅF)	Teknisk konsult	Bransch 2